

Naslov članka/Article:

Referenčni okvir za pluralistične pristope k jezikom in kulturam podpira in priznava raznojezičnost in medkulturnost v vrtcih in šolah

A Framework of Reference for Pluralistic Approaches to Languages and Cultures Supports and Recognises Linguistic Diversity and Interculturalism

Avtor/Author:

Dr. Lilijana Kač

DOI:

CC licenca

Priznanje avtorstva-Nekomercialno-Brez predelav

Slovenščina v šoli št. 1/2019, letnik 22

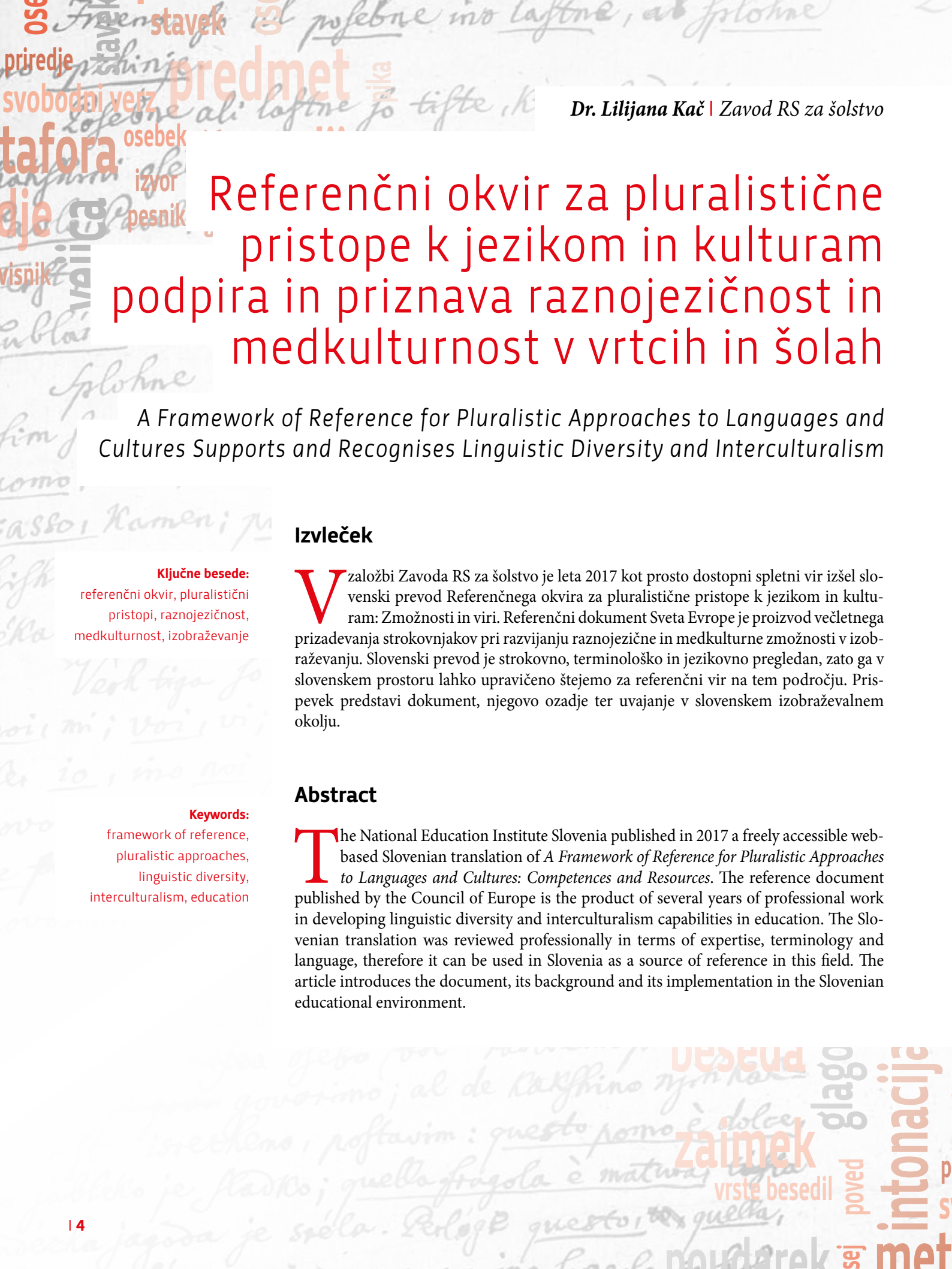
ISSN 1318-864X

Izdal in založil: Zavod Republike Slovenije za šolstvo

Kraj in leto izdaje: Ljubljana, 2019

Spletna stran revije:

<https://www.zrss.si/strokovne-revije/slovenscina-v-soli/>

Referenčni okvir za pluralistične pristope k jezikom in kulturam podpira in priznava raznojezičnost in medkulturnost v vrtcih in šolah

A Framework of Reference for Pluralistic Approaches to Languages and Cultures Supports and Recognises Linguistic Diversity and Interculturalism

Izvleček

Vzaložbi Zavoda RS za šolstvo je leta 2017 kot prosto dostopni spletni vir izšel slovenski prevod Referenčnega okvira za pluralistične pristope k jezikom in kulturam: Zmožnosti in viri. Referenčni dokument Sveta Evrope je proizvod večletnega prizadevanja strokovnjakov pri razvijanju raznojezične in medkulturne zmožnosti v izobraževanju. Slovenski prevod je strokovno, terminološko in jezikovno pregledan, zato ga v slovenskem prostoru lahko upravičeno štejemo za referenčni vir na tem področju. Prispevek predstavi dokument, njegovo ozadje ter uvajanje v slovenskem izobraževalnem okolju.

Abstract

The National Education Institute Slovenia published in 2017 a freely accessible web-based Slovenian translation of *A Framework of Reference for Pluralistic Approaches to Languages and Cultures: Competences and Resources*. The reference document published by the Council of Europe is the product of several years of professional work in developing linguistic diversity and interculturalism capabilities in education. The Slovenian translation was reviewed professionally in terms of expertise, terminology and language, therefore it can be used in Slovenia as a source of reference in this field. The article introduces the document, its background and its implementation in the Slovenian educational environment.

Ključne besede:

referenčni okvir, pluralistični pristopi, raznojezičnost, medkulturnost, izobraževanje

Keywords:

framework of reference, pluralistic approaches, linguistic diversity, interculturalism, education

Dokument Sveta Evrope Referenčni okvir za pluralistične pristope k jezikom in kulturam pomembno prispeva k razvijanju raznojezične in medkulturne sporazumevalne zmožnosti v izobraževanju.

Pluralistični pristopi k jezikom in kulturam so izhodišče za skupni šolski jezikovni kurikulum, saj povezujejo vse učitelje in učence na šoli.

Prispevek predstavi Referenčni okvir za pluralistične pristope k jezikom in kulturam, dokument Sveta Evrope, ki pomembno prispeva k razvijanju raznojezične in medkulturne sporazumevalne zmožnosti v izobraževanju. Je hkrati tudi dragocena nadgradnja uporabe Skupnega evropskega jezikovnega okvira na področju raznojezičnosti in raznokulturnosti. Prispevek oriše tudi zgodovino razvijanja pluralističnih pristopov v Sloveniji, uvajanje okvira ter nekaj praktičnih primerov iz poučevalne prakse.

1 Uvod

Družba je čedalje bolj jezikovno in kulturno pestra, taki postajajo tudi vrtci in šole. Kako se kot vzgojitelj ali učitelj soočiti z jezikovno in kulturno pestrostjo, kako upoštevati jezike in kulture posameznih otrok in učencev in jih vključiti v pouk, kako poučevati in privzgojiti otrokom in učencem raznojezičnost kot vrednoto ter jih pripraviti na življenje v večjezičnem in večkulturnem svetu. Odgovore na ta vprašanja nam lahko da Referenčni okvir za pluralistične pristope k jezikom in kulturam (Candelier in drugi 2017),¹ izhaja pa iz posebnih didaktičnih pristopov, ki jih imenujemo pluralistični. Med najbolj znanimi pluralističnimi pristopi so medkulturni pristop, jezikovno zavedanje, integrirani didaktični pristop in medjezikovno razumevanje.

Pluralistične pristope učitelji in vzgojitelji v Sloveniji v svoji praksi že dolgo in pogosto uporabljajo. Učno gradivo za razvijanje raznojezične in raznokulturne zmožnosti je na primer nastalo v projektih Vrata v jezike (2000–2003) (Fidler in drugi 2004),² Evropski oddelki (2004–2011) (Pavlič Škerjanc in drugi 2008), Medkulturni čezmejni modul (2005–2007) (CROMO 2007),³ Sporazumevanje v tujih jezikih (2008–2010),⁴ Obogateno učenje tujih jezikov (2010–2015).⁵ Veliko gradiva z medkulturno in raznojezično vsebino nastaja tudi v mednarodnih šolskih projektih izmenjavah, kot sta na primer eTwinning ali Erasmus+. Vsebujejo ga Evropski jezikovni listovniki (Skela in Holc 2006, Puklavec in drugi 2006, Čok in drugi 2011), je sestavni del učnih načrtov ter učbenikov za tuje jezike. Pluralistične pristope vključujejo tudi pedagoške dejavnosti ob praznovanju evropskega dneva jezikov, kot npr. Pedagoški forum Zavoda Republike Slovenije.⁶ Pluralistični pristopi k jezikom in kulturam so prav tako izhodišče za skupni šolski jezikovni kurikulum, saj povezujejo vse učitelje in učence na šoli (Hufeisen 2011).

Razvojno delo na področju večjezičnosti v izobraževanju vodi in usmerja Urad za razvoj in kakovost izobraževanja na Ministrstvu za izobraževanje, znanost in šport. Pregled dejavnosti na področju jezikovne politike v Sloveniji je predstavljen na njihovi spletni strani.⁷

Projekt, poimenovan **Referenčni okvir za pluralistične pristope k jezikom in kulturam**, je nastal na Evropskem centru za moderne jezike s sedežem v Gradcu. Od leta 2004 je, pod vodstvom Michela Candeliera, potekalo razvojno delo z namenom, kako za pedagoš-

1 Referenčni okvir za pluralistične pristope k jezikom in kulturam, CARAP/FREPA/ROPP, spletna stran projekta, Evropski center za moderne jezike. Dostopno na: <http://carap.ecml.at> (13. 7. 2018).

2 Vrata v jezike – Janua Linguarum, projekt Comenius. Dostopno na: <http://jaling.ecml.at/default.htm> (29. 6. 2018).

3 CROMO, projekt Medkulturni modul. Dostopno na: http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/cromo_slovene-medkulturni_modul.pdf (29. 6. 2018).

4 Sporazumevanje v tujih jezikih, ESS projekt, ZRSŠ. Dostopno na: <http://www.zrss.si/projektiess/default.asp?pr=3&iz=skl&k=3b> (13. 7. 2018).

5 Obogateno učenje tujih jezikov, 2010 – 2012, ESS projekt, ZRSŠ. Dostopno na: <http://www.zrss.si/projektiess/default.asp?pr=6> (13. 7. 2018). Obogateno učenje tujih jezikov, 2012 – 2013, ESS projekt, ZRSŠ. Dostopno na: <http://www.zrss.si/projektiess/default.asp?pr=10> (13. 7. 2018). Obogateno učenje tujih jezikov, 2013 – 2015, ESS projekt, ZRSŠ. Dostopno na: <http://www.zrss.si/projektiess/default.asp?pr=11> (13. 7. 2018).

6 Pedagoški forum ZRSŠ ob evropskem dnevu jezikov. Dostopno na: <http://www.zrss.si/evropski-dan-jezikov/> (13. 7. 2018).

7 MIZŠ, Razvojno področje jezikovno izobraževanje. Dostopno na: http://www.mizs.gov.si/si/delovna_podrocja/urad_za_razvoj_in_kakovost_izobrazevanja/sektor_za_razvoj_izobrazevanja/razvojna_podrocja/jezikovno_izobrazevanje/ (11. 10. 2018).

ke namene opisati in sistemizirati zmožnosti in vire, ki spodbujajo večjezično in večkulturno delovanje. Rezultat tega so:

- sistematični opis zmožnosti in virov (znanje, spretnosti in odnosi), ki jih razvijamo v okviru perspektive večjezičnega in medkulturnega izobraževanja,
- zbirka praktičnih primerov za poučevanje ter
- gradivo za usposabljanje učiteljev za uporabo pluralističnih pristopov.⁸

Namen prispevka je predstaviti Referenčni okvir za pluralistične pristope k jezikom in kulturam ter potek njegovega uvajanja v vzgojnoizobraževalno prakso v Sloveniji.

2 Predstavitev Referenčnega okvira za pluralistične pristope k jezikom in kulturam

Osnovni namen **Referenčnega okvira za pluralistične pristope k jezikom in kulturam** (v nadaljevanju **ROPP**) je spodbujanje raznojezičnega, večjezičnega in medkulturnega izobraževanja v jezikovno in kulturno pestrem okolju Evrope. Izhaja iz dosedanjih prizadevanj Sveta Evrope pri razvijanju raznojezične in medkulturne sporazumevalne zmožnosti v izobraževanju. Je dragocena nadgradnja uporabe Skupnega evropskega jezikovnega okvira na tem področju.

ROPP je namenjen učiteljem vseh predmetov, izobraževalcem učiteljev, nosilcem odločanja, ustvarjalcem kurikula in piscem učbenikov za uporabo pluralističnih pristopov k jezikom in kulturam.

ROPP je obsežen nabor opisnikov virov, ki jih v učnem procesu aktiviramo, ko uporabljamo pluralistične pristope k jezikom in kulturam. Pluralistični pristopi k jezikom in kulturam so didaktični pristopi, ki v učnem procesu vključujejo več jezikov in kultur. So nasprotje »edninskim« pristopom, kjer pri poučevanju govorimo samo v enem jeziku in izhajamo iz ene kulture ter pričakujemo, da učenec pri učenju jezika doseže nivo domačega govorca. Pluralistični oz. večjezični, medkulturni pristopi pa namesto tega poudarjajo (z)možnost sporazumevanja v večjezičnem in večkulturnem okolju in stremjenje k raznojezičnemu govorcu kot idealu učenja jezikov.

Iz koncepta raznojezičnega govorca izhaja že Skupni evropski jezikovni okvir za učenje in poučevanje, saj je razvijanje medkulturne sporazumevalne zmožnosti osnovni cilj učenja jezikov (SEJO 2011: 157). Temu konceptu so sledili na primer tudi učni načrti za tuje jezike v osnovnih in srednjih šolah, saj kot splošni cilj pouka tujih jezikov velja »razvijanje celostne medkulturne in medjezikovne zmožnosti« (gl. npr. Holc 2008: 7, Kač in drugi 2016: 7).

2.1 Zakaj zmožnosti in viri v ROPPU?

ROPP govori o dveh pojmi: o zmožnostih in virih. Opisniki zmožnosti in virov znanja se nanašajo predvsem na dve domeni:

1. zmožnost jezikovnega in kulturnega sporazumevanja v kontekstu drugosti,
2. zmožnost izgrajevanja in razvijanja pluralističnega repertoarja jezikov in kultur.

Pluralistični pristopi k jezikom in kulturam so didaktični pristopi, ki v učnem procesu vključujejo več jezikov in kultur.

⁸ Referenčni okvir za pluralistične pristope k jezikom in kulturam, CARAP/FREPA/ROPP, spletna stran projekta, Evropski center za moderne jezike. Dostopno na: <http://carap.ecml.at> (13. 7. 2018).

Pri tem so zmožnosti opredeljene kot globalne zmožnosti delovanja v raznojezičnem in raznokulturnem okolju. Povezane so s kompleksnimi opravili in umeščene v družbeni kontekst (Candelier in drugi 2017: 28).

V primerjavi z zmožnostmi so viri manj kompleksne enote delovanja, ki se aktivirajo pri določenih opravilih v raznojezičnem in raznokulturnem kontekstu. Razdeljeni so na tri področja: znanje (védenje), stališča in spretnosti v zvezi z jeziki in kulturami. Lahko so notranji ali zunanji (slovarji, posredniki itd.). V ROPPU so z opisniki navedeni samo notranji viri znanja.

Zmožnosti in viri so v ROPPU opredeljeni takole:

Za nas so zmožnosti – po svoji naravi – enote določene kompleksnosti, ki nakazujejo celoto posameznika in so povezane z družbeno pomembnimi opravili v kontekstu, v katerem so aktivirane; v teh situacijah pomenijo mobilizacijo različnih virov, ki so lahko notranji (izhajajo iz znanja, spretnosti ali stališč) ali zunanji (uporaba slovarja, iskanje pomoči pri posredniku itn.). (Candelier in drugi 2017: 19)

Torej so zmožnosti večinoma umeščene v domeno družbene rabe oz. potreb, medtem ko vire znanja uvrščamo bolj v področje kognitivne (in razvojne) psihologije. Na ta način so dejansko zmožnosti tiste, ki se aktivirajo, ko se lotimo določenega opravila. Verjetno pa so viri znanja tisto, kar lahko do določene mere razločimo, naštejemo in določimo v smislu obvladovanja in konkretnega dela pri pouku.

Viri znanja so tako osrednji in najobsežnejši del ROPPA. Namenjeni so delu v razredu, osmiselitvi pedagoških dejavnosti, ki razvijajo raznojezičnost in raznokulturnost.

2.2 Kako so opisniki virov v ROPPU predstavljeni

Viri so razdeljeni na tri področja: znanje, stališča in spretnosti. Predstavljeni so s pomočjo opisnikov. To so krajše trditve, kaj oseba zna, ve, zmore ... Zapisani so večinoma v 3. osebi ednine, ker se nanašajo na učenca oz. osebo. Zaradi boljše preglednosti so opisniki za znanje na zeleni podlagi, za spretnosti na oranžni ter opisniki za stališča na modri podlagi. Naj za lažjo predstavo navedemo nekaj primerov opisnikov ROPPA, kot kaže Slika 1.

K 7.2	Ve, da je pri učenju jezikov mogoče graditi na (strukturnih/diskurzivnih/pragmatičnih) podobnostih med njimi.	
K 7.3	Ve, da se je mogoče bolje učiti, če imaš pozitiven odnos do jezikovnih razlik.	
A 3.4	Zanimanje za razumevanje tega, kar se zgodi v medkulturnem/raznojezičnem sporazumevanju.	
A 4	Pozitivno sprejemanje °°°jezikovne/kulturne° raznolikosti/drugih/drugačnega°°.	
S 5	Zna uporabiti znanje in spretnosti, ki jih že obvlada v enem jeziku, v dejavnostih °razumevanja/sporočanja° v drugem jeziku.	
S 5.1	Zna oblikovati °niz hipotez/»hipotetično slovnico«° o podobnostih ali razlikah med jeziki.	

Slika 1: Primeri opisnikov virov iz ROPPA (2017).

Vsak posamezni opisnik je označen levi strani s kratico in številko, na desni strani pa z znakom v obliki ključa. Kratice na levi so lahko K, A ali S ter pomenijo področje, kamor opisnik spada. Za področje znanja je to kratica K, za področje stališč A, za področje spretnosti S. Kratice izhajajo iz angleških poimenovanj in jih zaradi medsebojne primerljivosti

ohranjajo vse jezikovne različice. Številka poleg kratice pomeni številko razdelka znotraj področja oz. podrejeno področje.

Znak v obliki ključa je lahko treh vrst. Opredeljuje pomembnost prispevka pluralističnih pristopov za ta vir. Znak pomeni, da je prispevek pluralističnih pristopov za ta vir **nujen**, znak pomeni, da je prispevek **pomemben**. Če pa je vir označen z znakom , pomeni, da je prispevek pluralističnih pristopov za ta vir **uporaben**. Drugače povedano, določen vir se lahko razvije samo z uporabo pluralističnih pristopov, tudi z uporabo, lahko pa tudi brez pluralističnih pristopov (ROPP 2017: 25).

Tako npr. opisnik s kratico **K 6.9** na Sliki 2 pomeni, da sodi vir na področje znanja v šesti razdelek (VI. Podobnosti in razlike med jeziki) in je deveti opisnik po vrsti v tem razdelku (Slika 2). Označen je s povsem obarvanim ključem , kar pomeni, da so za +aktivacijo tega vira pluralistični pristopi k jezikom in kulturam **nujno** potrebni.

Slika 2: Primer opisnika s področja znanja s kratico K 6.9.

K 6.9	Ve, da lahko sistemi pisav delujejo na različne načine.	
-------	---	---

2.3 Kako so zgrajena področja ZNANJE, STALIŠČA in SPRETNOSTI?

Najobsežnejše med viri je področje ZNANJA, saj ima dve podpodročji – jezik in kulturo – ter skupaj petnajst razdelkov, kar prikazuje Slika 3. Področje STALIŠČA ima šest razdelkov (Slika 4) in področje SPRETNOSTI sedem razdelkov (Slika 5).

ZNANJE

Razdelek	Jezik	Razdelek	Kultura
I.	Jezik kot semiološki sistem	VIII.	Kulture: splošne značilnosti
II.	Jezik in družba	IX.	Kulturna in družbena raznolikost
III.	Besedno in nebesedno sporazumevanje	X.	Kulture in medkulturni odnosi
IV.	Razvoj jezikov	XI.	Razvoj kultur
V.	Raznovrstnost, raznolikost, večjezičnost in raznojezičnost	XII.	Raznolikost kultur
VI.	Podobnosti in razlike med jeziki	XIII.	Podobnosti in razlike med kulturami
VII.	Jezik in usvajanje/učenje	XIV.	Kultura, jezik in identiteta
		XV.	Kultura in usvajanje/učenje

Slika 3: Seznam virov za pluralistične pristope k jezikom in kulturam s področja znanja.

STALIŠČA

Razdelek	
I.	Pozornost/občutljivost/radovednost [zanimanje]/pozitivno sprejemanje/ odprtost/ spoštovanje/vrednotenje glede na jezike, kulture in njihovo raznolikost
II.	Naklonjenost/motivacija/volja/želja po vključitvi v dejavnost, povezano z jeziki/kulturami in z raznolikostjo jezikov in kultur
III.	Odnosi/stališča: spraševanje – distanciranje – decentriranje – relativiziranje
IV.	Pripravljenost na prilagajanje/Zaupanje vase/Občutek poznavanja
V.	Identiteta
VI.	Odnosi do učenja

Slika 4: Seznam virov za pluralistične pristope k jezikom in kulturam s področja stališč.

SPRETNOSTI

Razdelek	
I.	Zna opazovati/analizirati.
II.	Zna prepoznati/identificirati.
III.	Zna primerjati.
IV.	Zna govoriti o jezikih in kulturah.
V.	Zna uporabiti svoje poznavanje jezika, da bi razumel drug jezik ali sporočal v njem.
VI.	Obvlada interakcijo.
VII.	Zna se učiti.

Slika 5: Seznam virov za pluralistične pristope k jezikom in kulturam s področja spretnosti.

Opisniki ROPPA so torej obsežni in kompleksni ter kot taki za delo v razredu ne najbolj praktični. Zato dr. Skela priporoča za delo z njimi kot »teleskopsko-mikroskopski način« (Skela v Candelier in drugi 2017: 8). To pomeni, da že izvedenim večjezičnim dejavnostim v razredu ali učnem okolju dodelimo opisnike, ki jih najdemo v okviru. Tudi obratno je možno, in sicer tako, da bi na podlagi opisnika ali opisnikov oblikovali dejavnosti (prav tam). Za ponazoritev načina uporabe ROPPA predstavljamo primer pedagoške dejavnosti iz spletne podatkovne zbirke, ki je opremljena z opisniki ROPPA.

2.4 Primer pedagoške dejavnosti v podatkovni zbirki ROPPA

Za ponazoritev, kako v pedagoški praksi uporabljamo opisnike ROPPA, predstavljamo primer učnega gradiva, ki je vključen v spletno zbirko praktičnih primerov na spletišču ROPPA.⁹ Naloga je nastala v slovenskem učnem okolju, in sicer v projektu Vrata v jezike. Poimenovana je Poročanje o počitniškem jezikovnem odkrivanju (Fidler 2004: 29). Namen te dejavnosti je pri učencih spodbujati naklonjen odnos do različnih jezikov in kultur ter jih ozaveščati o tem, da se ljudje sporazumevamo v različnih jezikih in narečjih. Učenci so pri tej dejavnosti v šoli poročali o zanimivih, novih, nenavadnih besedah, na katere so naleteli med počitnicami. Eno izmed poročanj je bilo:

Grem nabirat rože na gmajno.

Moja babica ima oblečen fertah, ko kuha. (Fidler 2004: 29)

Učna dejavnost je v spletni podatkovni zbirki predstavljena z naslednjimi elementi: naslov, kratek opis dejavnosti, stopnja izobraževanja, učne teme, učni jezik/i ter opisniki ROPPA za področja stališča (kratica A), znanje (kratica K) in spretnosti (kratica S). Torej je bil način dela tak, da so že izvedeno dejavnost opremili z ustreznimi opisniki ROPPA, kot kaže Slika 6.

⁹ Spletna podatkovna zbirka ROPP. Dostopno na: <http://carap.ecml.at/Database/tabid/2313/Default.aspx> (18. 7. 2018).

Holiday linguistic discoveries

Short description
The main objective of this exercise is to develop a positive attitude towards students' own and other languages and cultures, as well as to expand students' horizons and make them aware that people communicate in different languages.

Level of instruction
Primary 1

Themes
comprehension strategies, misunderstandings, vocabulary

Languages
Slovenian

☆☆☆☆☆ (0 ratings, 0 comments)

▣ CARAP Descriptors

A 2	K 1.2	S 1.1.3
A 2.4	K 1.2.2	S 1.2
A 3	K 5.1	S 3.1.1
A 3.2	K 6	S 3.2.4
A 4	K 6.9.3	S 3.4
A 5	K 13.2	S 4
A 15.1		S 5

Slika 6: Primer učnega gradiva iz podatkovne zbirke ROPPA: Poročanje o počitniškem jezikovnem odkrivanju.¹⁰

3 Kako je ROPP poznan in uporabljen v Sloveniji

Slovenija se je kot aktivna in dolgoletna članica Evropskega centra za moderne jezike (v nadaljevanju ECMJ) v letu 2013 priključila razširjanju uporabe ROPPA, ko je bila na Zavodu RS za šolstvo imenovana koordinatorica za to področje. Narejen je bil načrt dela, prilagojen glede na potrebe izobraževalnega okolja v Sloveniji. Načrt je vseboval možnost izpeljave delavnic s strani projektne skupine ECMJ ter možnost vključitve vsebine ROPPA v uveljavljene pedagoške prakse ter usposabljanja pri nas. Hkrati je bila želja, da bi ROPP vpeljali tudi v aktualna uvajanja na področju tujih jezikov (kot recimo pri uvajanju prvega tujega jezika v prvo vzgojno-izobraževalno obdobje ali pri uvajanju drugega tujega jezika v drugo vzgojno-izobraževalno obdobje) ali v okvir nacionalnih projektov oz. projektov, ki so financirana iz Evropskih kohezijskih skladov.

Tako smo na Zavodu RS za šolstvo, v sodelovanju z Uradom za razvoj izobraževanja na MIZŠ, Predstavništvom Evropske komisije v Sloveniji in ECMJ na temo Pluralistični pristopi k jezikom in kulturam, izpeljali različne izobraževalne dogodke. S prispevki na temo Pluralistični pristopi k jezikom in kulturam smo sodelovali na različnih posvetih, v že potekajočih študijskih srečanjih za učitelje in konferencah o jezikih v izobraževanju (aprila 2016 na konferenci Jeziki v izobraževanju, septembra 2016 na prireditvi ob evropskem dnevu jezikov, aprila 2018 na konferenci Biti in sobivati v jezikih). Prav tako smo spletni forum ob evropskem dnevu jezikov na ZRSŠ vključili v usposabljanja učiteljev kot primere praks vključevanja pluralističnih pristopov v učno okolje.¹¹

Slovenija se je kot aktivna in dolgoletna članica Evropskega centra za moderne jezike v letu 2013 priključila razširjanju uporabe ROPPA; narejen je bil načrt dela, prilagojen glede na potrebe izobraževalnega okolja v Sloveniji.

¹⁰ Učno gradivo Holiday linguistic discoveries - Poročanje o počitniškem jezikovnem odkrivanju, projekt ROPP/CARAP. Dostopno na: <http://carap.ecml.at/tabid/2313/PublicationID/295/Default.aspx> (12. 7. 2018).

¹¹ Pedagoški forum ZRSŠ ob evropskem dnevu jezikov. Dostopno na: <http://www.zrss.si/evropski-dan-jezikov/> (13. 7. 2018).

Pri nalogi je leta 2017 izšel pri založbi Zavoda RS za šolstvo slovenski prevod ROPPA (gl. Candelier in drugi 2017), vzpostavljena in posodobljena je bila slovenska spletna podstran projekta CARAP/FREPA v ECML za Slovenijo.¹² Informacije in gradiva z usposabljanj in posvetov na temo ROPP so objavljene na spletnem portalu Jeziki v izobraževanju.¹³

Koncept ROPPA je vključen tudi v koncept projekta Jeziki štejejo, ki ga vodi Pedagoška fakulteta v Ljubljani, s partnerji z osmih univerzitetnih in raziskovalnih institucij ter 26 vzgojno-izobraževalnih institucij - od vrtca do srednjih šol. Glavni namen projekta, ki ga delno financira Evropski socialni sklad, je vzpostaviti model raznojezičnosti naklonjenega učnega okolja v vrtcih in šolah.¹⁴

Uvajanje ROPPA v slovenskem prostoru se je začelo leta 2013, ko smo nacionalni koordinatorji za ROPP, na skupnem delovnem srečanju na ECMJ v Gradcu, naredili načrte vpeljave. Tako smo že leta 2014 z ECMJ v Sloveniji izpeljali dvodnevno delavnico, ki sta jo vodili projektne ekspertki Petra Daryai Hansen in Brigitte Gerber, koordinirala pa jo je Lilijana Kač z ZRSŠ. Namen delavnice je bil seznaniti se z opisniki ROPPA in načrtovati dejavnosti za njihovo vpeljavo v učno okolje. Delavnica je bila namenjena vsem strokovnjakom v šolstvu, ki jih zanimajo večjezikovni pristopi. Udeleženci so bili strokovnjaki za tuje jezike z univerz (za angleščino, francoščino, nemščino, italijanščino, španščino), Zavoda RS za šolstvo, osnovnih in srednjih šol, strokovnjaki za jezike manjšin ter za italijanščino in slovenščino kot drugi oziroma tuji jezik ter predstavniki Zveze aktivov svetov staršev.

Evalvacija delavnice je pokazala, da se je udeležencem ROPP zdel smiseln za uvedbo v pouk na različnih izobraževalnih nivojih, hkrati pa se je vzpostavila mreža ljudi z različnih institucij; bili so kontaktne osebe za ROPP. Na delavnici je bil narejen tudi načrt dejavnosti za uvajanje ROPPA z vsebinskimi točkami:

- vključiti pluralistične pristope kot del razvojnega programa celotne šole v obliki vsešolskega jezikovnega kurikula (vključeni vsi strokovni delavci na šoli, vsi šolski predmeti, vse ravni, tudi razširjeni program);
- vključiti različne ciljne skupine: odločevalce, ravnatelje, učitelje slovenščine, tujih jezikov, študente – bodoče učitelje;
- vključiti ROPP v začetno izobraževanje učiteljev, pripraviti učno uro, izdelati učno gradivo in bolj koordinirano delati s poučevanjem prvega oz. učnega jezika, drugega oz. tujega jezika
- vključiti ROPP v nadaljnje izobraževanje učiteljev, izhajati iz že obstoječih praks in nadaljevati s tem na različnih seminarjih, usposabljanjih;
- vključiti tudi predstavnike staršev iz Zveze aktivov svetov staršev v delavnice, saj so starši pomemben dejavnik pri vzgoji otrok v raznojezičnega govorca in odlična podpora prizadevanjem vrtcev in šol za razvijanje raznojezične zmožnosti.

Naslednje leto, 2015, smo z usposabljanjem za uporabo ROPPA nadaljevali. Na enodnevem usposabljanju, ki smo ga poimenovali Stiki med jeziki, smo predstavili okvir, medkulturne in večjezične projekte na ZRSŠ in pristope pri poučevanju tujih jezikov ter sedem praktičnih primerov z osnovnih in srednjih šol. Praktični primeri so opremljeni z opisniki ROPPA. Celotno gradivo usposabljanja je objavljeno na spletnem portalu Jeziki v

¹² Slovenska spletna stran na portalu ROPP. Dostopno na: <https://carap.ecml.at/Slovenia/tabid/3022/language/en-GB/Default.aspx> (12. 7. 2018).

¹³ Jeziki v izobraževanju, spletni portal MIZŠ. Dostopno na: <https://skupnost.sio.si/course/view.php?id=8733> (11. 10. 2018).

¹⁴ Jeziki štejejo, ESS projekt. Dostopno na: <https://www.jeziki-stejejo.si/> (11. 10. 2018).

izobraževanju, v poglavju ROPP.¹⁵ V istem letu smo prevedli in nadgradili tudi slovensko stran na spletnem portalu projekta ROPP.¹⁶

V letu 2016 smo ROPP predstavili na treh konferencah (Kač 2016, Kač in Cajhen 2016, Kač 2016), v soorganizaciji z ECMJ izvedli dvodnevno delavnico za učitelje ter začeli s strokovnim pregledom prevoda opisnikov ROPPA v slovenščino.

Tako je bil ROPP in njegova raba v praksi predstavljena septembra 2016, na konferenci o jezikovnem vključevanju priseljencev. Konferenco je organiziral ZRSŠ, skupaj z MIZŠ in PEKom. Ozadje dogodka je bilo praznovanje evropskega dneva jezikov, 26. septembra. Konferenca je bila namenjena ozaveščanju o trenutnih praksah in izzivih, v zvezi z vključevanjem neslovensko govorečih prebivalcev v družbo, zlasti v vzgojno-izobraževalni sistem. Poudarjeni so bili jezikovni vidiki, kot sta spodbujanje učenja slovenščine ter izmenjava izkušenj pri poučevanju drugih maternih jezikov. Dogodek je podprl prizadevanja državnih institucij za učinkovito in celovito vključevanje priseljencev. Gradiva s konference so dostopna na portalu Jeziki v izobraževanju.¹⁷

Novembra 2016 smo v Sloveniji lahko v sodelovanju z ECML ponovno organizirali dvodnevno delavnico na temo vključevanja ROPPA v praksi. Med udeleženci so bili učitelji šestih, različnih tujih jezikov tako z univerz kot tudi z osnovnih in srednjih šol, svetovalke za pouk tujih jezikov z Zavoda RS za šolstvo, predstavnica za jezike z ministrstva za izobraževanje, predstavnik staršev in jezikovni predstavnik s predstavnštva Evropske komisije v Sloveniji. Usposabljanje sta tudi tokrat odlično vodili članici projektnega tima ROPP Brigitte Gerber in Petra Daryai-Hansen. Ustreznost opisnikov za ROPP za slovenski kontekst poučevanja tujih jezikov pa je predstavil Janez Skela z Univerze v Ljubljani. Na usposabljanju smo se bolj poglobljeno in s pomočjo primerov seznanili z dvema pristopoma: medkulturnim in integrirano didaktičnim. Pri vrednotenju gradiv smo uporabili opisnike ROPP v slovenskem prevodu. Dopolnili smo kriterije za izdelavo gradiv za podatkovno zbirko ROPP.

Ugotovili smo, da so opisniki ROPP v slovenskem prevodu odlična osnova za sistematično načrtovanje in uvajanje pluralističnih pristopov v pouk. Za prihodnje smo si zadali, da bomo pluralistične pristope razvijali z oblikovanjem gradiv po danih kriterijih in jih objavljali v podatkovni zbirki ROPP. Udeleženci so si želeli tesnejšega sodelovanja in si bodo zato prizadevali, z možnimi zainteresiranimi, za prijavo na razpisani ESS projekt, sklop Večjezičnost. Gradiva z usposabljanja so na portalu Jeziki v izobraževanju.¹⁸

Za strokovni pregled in redakcijo prevoda ROPPA v slovenščino smo na ZRSŠ jeseni 2016 povabili strokovnjake tujih jezikov in slovenščine, in sicer dr. Janeza Skelo, dr. Ino Ferbežar in dr. Simono Kranjc s Filozofske fakultete v Ljubljani. Imenovani strokovnjaki imajo izkušnje pri strokovni redakciji prevoda SEJA v slovenščino. Delo je potekalo do julija 2017, ko smo v založbi ZRSŠ v elektronski obliki objavili slovenski prevod ROPPA (Slika 7).

Opisniki ROPP v slovenskem prevodu so odlična osnova za sistematično načrtovanje in uvajanje pluralističnih pristopov v pouk.

¹⁵ Jeziki v izobraževanju, spletni portal MIZŠ. Dostopno na: <https://skupnost.sio.si/course/view.php?id=8733> (11. 10. 2018).

¹⁶ Slovenska spletna stran na portalu ROPP. Dostopno na: <https://carap.ecml.at/Slovenia/tabid/3022/language/en-GB/Default.aspx> (12. 7. 2018).

¹⁷ Gradivo s konference o jezikovnem vključevanju priseljencev, portal Jeziki v izobraževanju, MIZŠ, <https://skupnost.sio.si/mod/folder/view.php?id=304362> (11. 10. 2018).

¹⁸ Gradivo z dvodnevne delavnice na temo vključevanje ROPPA v prakso, ECMJ in ZRSŠ, november 2016, portal Jeziki v izobraževanju, MIZŠ. Dostopno na: <https://skupnost.sio.si/mod/folder/view.php?id=304382> (11. 10. 2018).

Slika 7: Naslovnica slovenskega prevoda Referenčnega okvira za pluralistične pristope k jezikom in kulturam, Zmožnosti in viri (Candelier in drugi 2017).

V letu 2017 smo nadaljevali z medsebojno izmenjavo praktičnih primerov uporabe ROPPA v vrtcih in šolah. Tako je bi na prireditvi ob EDJ predstavljen projekt Jeziki štejejo, kjer je koncept ROPPA zelo upoštevan. Praktični primeri s šol pa so pluralistične pristope prikazali s konkretnimi primeri večjezičnih dejavnosti. Gradivo je dostopno na spletu.¹⁹

Na usposabljanju Medkulturni in večjezični pristopi pri pouku, oktobra 2017, so bili predstavljeni primeri razvijanja medkulturnosti in raznojezičnosti iz vrtca, osnovnih in srednjih šol. Tako so nam učenci Osnovne šole Poljane v obliki dramatizacije predstavili neprevedljive besede v različnih jezikih.²⁰ Predstavljeni so bili tudi primeri medkulturnih pristopov v akcijah eTwinning in Erasmus+ na osnovni in srednji šoli ter jezikovna kopel v različnih jezikih. Predstavljene primere so nato udeleženci opremili z opisniki ROPPA;

ROPP = FREPA = CARAP = medkulturni in večjezični pristopi

- Gradivo z usposabljanj za uporabo ROPPA 2018
- Prireditve ob EDJ 2018 -25.9.2018. Hita EU, gradivo
- Prireditve ob evropskem dnevu jezikov 26.9.2017, Hita EU, Ljubljana
- ROPP - slovenski prevod 2017 - e-publikacija
- Usposabljanje ROPP, Ljubljana 26.10.2017**
- Gradivo s seminarja ROPP oktober 2017
- Galerija slik s seminarja ROPP oktober 2017
- Usposabljanje, Ljubljana, 7. in 8. november 2016**

Slika 8: Učna gradiva ROPP na spletnem portalu Jeziki v izobraževanju na <https://skupnost.sio.si/course/view.php?id=8733>.

¹⁹ Gradivo s prireditve ob evropskem dnevu jezikov, 26. 9. 2017, portal Jeziki v izobraževanju, MIZŠ. Dostopno na: <https://skupnost.sio.si/mod/page/view.php?id=307017> (11. 10. 2018).

²⁰ Dan jezikov 2018, OŠ Poljane, videoposnetek. Dostopno na: <https://www.youtube.com/watch?v=j7K4df0SMX0&feature=youtu.be>; <https://youtu.be/j7K4df0SMX0> (12. 7. 2018).

tokrat prvič z opisniki v slovenskem prevodu. Primer takega gradiva je predstavljen v nadaljevanju. Gradivo z usposabljanja je dostopno na spletnem portalu Jeziki v izobraževanju (Slika 8).²¹

3.1 Primer učnega gradiva, ki ga opremimo z opisniki ROPPA: izdelava razrednega angleško-nemškega slovarja

Na jezikovnem področju sta si angleščin in nemščina podobni v osnovnem besedišču germanskega izvora, internacionalizmih, medsebojno prevzetih besedah (sposojenkah) ter v t. i. lažnih prijateljih, ko sta si besedi podobni, vendar pomensko različni.

Pri učenju nemščine, ki je v Sloveniji praviloma drugi tuji jezik, si lahko pomagamo z znanjem angleščine kot prvega tujega jezika. Na jezikovnem področju sta si jezika podobna v osnovnem besedišču germanskega izvora, internacionalizmih, medsebojno prevzetih besedah (sposojenkah) ter v t. i. lažnih prijateljih, ko sta si besedi podobni, vendar pomensko različni. Te podobnosti med angleščino in nemščino lahko učenci ves čas učenja nemščine zbirajo ter sistematično urejajo v skupnem razrednem angleško-nemškem slovarju. Gesla v slovarju označijo z naslednjimi kategorijami:

- osnovno besedišče germanskega izvora kot na primer: številke, dnevi, meseci, osebni zaimki, sorodniki, predlogi, krepki in nepravilni glagoli, deli telesa, prazniki (a year – das Jahr, a weather – das Wetter, to make – machen, Easter – Ostern, a hand – die Hand, a daughter – die Tochter);
- internacionalizmi (npr. a theatre – das Theater, meter – Meter, a telephone – das Telefon);
- anglizmi v nemščini (npr. a football – der Fußball, a t-shirt – das T-Shirt, a ticket – das Ticket);
- germanizmi v angleščini (npr. a kindergarten – der Kindergarten, a rucksack – der Rucksack);
- »lažni prijatelji« (npr. to become – (bekommen) werden, to start – (starten) anfangen, also – (also) auch).

Kako pri ustvarjanju angleško-nemškega slovarja učenci razvijajo raznojezično zmožnost, katera področja znanja, spretnosti in stališč? Z odgovori na ta vprašanja nam postrežejo prav opisniki ROPPA. Tega dela se lotimo postopoma, po korakih.

Za začetek se odločimo, da poiščemo opisnike samo na enem področju, na primer na področju znanja. Potem si na tem področju poiščemo razdelek, ki najbolj ustreza naši dejavnosti, t. j., ko se učimo nadaljnjega sorodnega jezika, nemščine, po angleščini. Opisnike za to najdemo v razdelkih IV. Razvoj jezikov, VI. Podobnosti in razlike med jeziki ter VII. Jezik in usvajanje/učenje. Sledi tretji korak, ko izbiramo posamezne opisnike v izbranih razdelkih. Shematsko postopek izbire poteka tako:

1. korak: izbor področja virov: Znanje (ROPP, 32)
2. korak: izbor razdelkov: Znanje, Jezik – Razdelek IV: Razvoj jezikov, Razdelek VI: Podobnosti in razlike med jeziki in Razdelek VII: Jezik in usvajanje/učenje (ROPP, 32)
3. korak: izbor opisnika/opisnikov znotraj posameznih razdelkov: K 4.2, K 6, K 7.2 (ROPP 2017, 37, 38, 40). Gl. Slika 9.

²¹ Gradivo z usposabljanja Medkulturni in večjezični pristopi pri pouku, 26. 10. 2017, ZRSŠ, MIZŠ. Dostopno na: <https://skupnost.sio.si/mod/folder/view.php?id=307468> (12. 7. 2018).

K 4.2	Pozna pojav »izposojanja« iz enega jezika v drugega.	
K 6	Ve, da obstajajo podobnosti in razlike med °jeziki/jezikovnimi različicami°. ²²	
K 7.2	Ve, da je pri učenju jezikov mogoče graditi na (strukturnih/diskurzivnih/pragmatskih) podobnostih med njimi.	

Slika 9: Opisniki znanja za izdelavo razrednega angleško-nemškega slovarja.

Iskanju internacionalizmov v obeh jezikih ustreza opisnik **K 4.2.3:** *Ve, da so nekatere »izposojenke« razširjene v več jezikih (taksi, hotel ...)* (gl. Slika 10)

K 2.3	Ve, da se identiteta °oblikuje/opredeli° v interakciji z »drugim« med procesom sporazumevanja.	
-------	--	---

Slika 10: Opisnik za iskanje internacionalizmov v več jezikih.

Za iskanje anglizmov v nemščini in germanizmov v angleščini ustrezata opisnik **K 4.2.1:** *Pozna pojav »izposojanja« iz enega jezika v drugega ter K 4.2.1 Pozna pogoje, ki privedejo do jezikovnih »izposojenk« (stične situacije, leksikalne/terminološke potrebe, povezane z novimi proizvodi/tehnologijami, slogovna nihanja ...)* (ROPP 2017: 37) Gl. Slika 11.

K 4.2	Pozna pojav »izposojanja« iz enega jezika v drugega.	
K 4.2.1	Pozna pogoje, ki privedejo do jezikovnih »izposojenk« (stične situacije, °leksikalne/terminološke° potrebe, povezane z novimi °proizvodi/tehnologijami°, slogovna nihanja ...).	

Slika 11: Opisnika za iskanje izposojenk v nemščini oz. angleščini.

Po izboru opisnikov s področja znanja preidemo na naslednji dve področji – stališča in spretnosti – ter ponovimo postopek, kot je opisan zgoraj.

4 Sklep ali uporaba pluralističnih pristopov v prihodnje

Slovenski prevod ROPPA je rezultat/plod večletnega tvornega sodelovanja MIZŠ in ZRSŠ, z Evropskim centrom za moderne tuje jezike v Gradcu (institucija Sveta Evrope), strokovne podpore univerzitetnih strokovnjakov in ZRSŠ. Posebna zahvala pri tem gre gospe Bronki Straus z MIZŠ.

Obeti za nadaljnjo uporabo opisnikov ROPPA so dobri, kajti od septembra 2017 so vključeni v Dodatek SEJA, v okvir raznojezične in raznokulturne zmožnosti (internetni vir 21).²³ Možnosti za dejansko uporabo ROPPA v slovenskem vzgojno-izobraževalnem prostoru je veliko. Na področju usposabljanja vzgojiteljev in učiteljev bomo spodbujali, da se že izpeljane pedagoške dejavnosti zberejo, zbirajo in opremijo z opisniki ROPPA. Po-

²² V tej preglednici se jezik nanaša na vse jezikovne različice, ne glede na njihov družbeni položaj.

²³ Plurilingual and pluricultural competence, Dodatek SEJA, Svet Evrope, 2017. Dostopno na: <https://rm.coe.int/cefr-companion-volume-with-new-descriptors-2018/1680787989> (15. 10. 2018).

dobno že poteka opremljanje z opisniki ROPP v vrtcih in šolah, ki so vključene v projekt Jeziki štejejo.

Opisnike ROPPA nameravamo na ZRSS vključiti tudi v vse nadaljnje posodobitve učnih načrtov tujih jezikov – in s tem tudi v usposabljanja učiteljev.

Naj zaključim z navedkom dr. Skele, ko v spremni besedi k slovenski izdaji ROPPA govori o obsežnosti, kompleksnosti in pomembnosti ROPPA za večjezikovni in večkulturni pouk:

Tudi ROPP je nekakšna metafora glasbe kulture in poskus »iskanja najmanjšega delca«, vendar to ni nujno slabo, saj s tem referenčnim okvirom nenazadnje dobivamo prvo zares celovito taksonomijo opisa medkulturne sporazumevalne zmožnosti. Kljub svoji taksonomski in že skoraj atomistični zasnovi ima ROPP zelo pomembno sporočilno vrednost za poučevanje in učenje jezikov, in sicer da je kultura izjemno zapleten in večplasten konstrukt, v katerem se prepletajo kognitivne, afektivne in vedénjske razsežnosti sporazumevanja. (Skela 2017: 8, v ROPP 2017)

Kljub svoji taksonomski in že skoraj atomistični zasnovi ima ROPP zelo pomembno sporočilno vrednost za poučevanje in učenje jezikov.

Viri in literatura

Candelier, Michel, Antoinette Camilleri-Grima, Véronique, Castellotti, Jean-François de Pietro, Ildikó Lórin-cz, Franz-Joseph Meißner, Artur Noguerol, Anna Schröder-Sura, 2017: ROPP. Referenčni okvir za pluralistične pristope k jezikom in kulturam. Zmožnosti in viri. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo. (prevod dela FREPA. *A Framework of Reference for Pluralistic Approaches to Languages and Cultures*, 2012. Strassbourg: Council of Europe. Dostopno na: <http://www.zrss.si/pdf/pluralisticni-pristopi-k-jezikom.pdf> in <https://www.ecml.at/tabid/277/PublicationID/82/Default.aspx> (12. 7. 2018).

Čok, Lucija, Neva, Šečerov, Janez, Skela, Anja, Zorman, 2011: *Evropski jezikovni listovnik za osnovnošolce v starosti od 6 do 10 let*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport RS.

CROMO. 2007: CROMO: Medkulturni čezmejni modul – dopolnilo Evropskemu jezikovnemu listovniku 15+. Gradec/Trst/Ljubljana: Österreichisches Sprachen-Kompetenz-Zentrum, Agenzia Nazionale per lo Sviluppo dell'Autonomia Scolastica, Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Fidler, Soča (ur.), 2004: *Ja-Ling Comenius – Janua Linguarum – Vrata v jezike: Jezikovno in medkulturno uza-veščanje v osnovni šoli. Priročnik za učitelje*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.

Holc, Nada, Stanka, Emeršič, Liljana, Kač, Ana Marija, Muster, Herta, Orešič, Nuša, Rustja, 2008: *Učni načrt. Nemščina, gimnazija, splošna, klasična, strokovna gimnazija, obvezni predmet in matura (420 ur), izbirni predmet (140 ur)*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo. Dostopno na: http://portal.mss.edus.si/msswww/programi2018/programi/media/pdf/un_gimnazija/un_nemscina_gimn.pdf (11. 10. 2018).

Hufeisen, Britta, 2011: *Gesamtsprachencurriculum: Überlegungen zu einem prototypischen Modell*. Baur, Rupprecht, Britta, Hufeisen (ur.): *»Vieles ist sehr ähnlich. »Individuelle und gesellschaftliche Mehrsprachigkeit als bildungspolitische Aufgabe*. Baltmannsweiler, Schneider Hohengehren, 265–282.

Kač, Liljana, 2016: Pluralistični pristopi k poučevanju. Posvet o jezikovnem vključevanju priseljencev v vrtece in šole, Ljubljana, 23. 9. 2016, Predstavništvo Evropske komisije v Sloveniji, Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, Zavod Republike Slovenije za šolstvo. Dostopno na: https://ec.europa.eu/slovenia/EDL%20conference_sl (11. 10. 2018).

Kač, Liljana, 2016: Medjezikovni prenosi med angleščino in nemščino. V: Zbornik povzetkov 2. nacionalne konference Jeziki v izobraževanju, Jeziki nas povezujejo, 15. 4. 2016, Ljubljana: ZRSS, str. 35-36. Dostopno na: <http://www.zrss.si/digitalnknjiznica/zbornik-jeziki-v-izobrazevanju-2016/#34> (11. 10. 2018).

Kač, Liljana, Simona, Cajhen: 2016: Développement des approches plurielles des langues et des cultures dans les écoles en Slovénie. V: Zbornik povzetkov 6. Kongresa Mednarodnega združenja EDILIC, Za večjezično, inkluzivno in etično izobraževanje / 6e Congrès de l'Association internationale EDILIC Pour une éducation langagière plurilingue, inclusive et éthique, 7.-9. 7.2016, Győr (HU): Széchenyi István University, str. 52. Dostopno na: http://edilic2016gyor.sze.hu/images/absztrakTF%C3%9CZET_DEF-DEF.pdf (11. 10. 2018).

Kač, Lilijana, Susanne, Volčanšek, Suzana, Ramšak, 2016: Učni načrt, Program osnovna šola, Nemščina. Ljubljana: Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, Zavod RS za šolstvo. Dostopno na: http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/prenovljeni_UN/UN_nemscina.pdf (11. 10. 2018).

Pavlič Škerjanc, Katja, Viljana, Lukas, Nina, Ostan, 2008: *Evropski oddelki: pristop k posodobitvi kurikula, European classes: an approach to curriculum innovation*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport in Zavod RS za šolstvo.

Puklavec, Nada, Milka, Enčeva, Sabina, Mulej, 2006: *Evropski jezikovni listovnik za srednješolce v starosti od 15 do 19 let*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport RS in Založba Tangram.

Skela, Janez, Nada, Holc, 2006: *Evropski jezikovni listovnik za osnovnošolce v starosti od 11 do 15 let*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport in Tangram.

SEJO. *Skupni evropski jezikovni okvir: učenje, poučevanje, ocenjevanje*, 2011. Ljubljana: Svet Evrope in Ministrstvo RS za šolstvo in šport. (Prevod dela: Council of Europe. 2001. *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment*. Cambridge: CUP.)

Iz digitalne bralnice ZRSŠ

www.zrss.si/strokovne-resitve/digitalna-bralnica

V digitalni bralnici lahko prelistate najrazličnejše strokovne publikacije: monografije in priročnike, ter druge publikacije, ki so izšle na Zavodu RS za šolstvo in so vam BREZPLAČNO dosegljive tudi v PDF obliki.

